

یادداشت سردبیر

بازتعریف ارزش کتابخانه های دانشگاهی برای اعضای هیأت علمی

استفاده وسیع اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها از منابع اطلاعاتی موجود در وب و پایگاه‌های اطلاعاتی آنلاین، مراجعه آن‌ها به کتابخانه‌های دانشگاهی و استفاده از خدمات کتابخانه‌ها را به نحو اجتناب‌ناپذیری محدود ساخته است. هر مدرس یا پژوهشگر، با اندک مروری بر گذشته و حال رفتار اطلاع‌یابی خود در می‌یابد که در طی دو دهه گذشته به تدریج از میزان مراجعه وی به کتابخانه دانشگاه کاسته شده و در مقایسه با گذشته ضرورت کمتری به استفاده از خدمات حضوری کتابخانه احساس می‌کند. با توجه به این تحول عمیق در شیوه‌های دسترسی به اطلاعات، بحث ارزش کتابخانه‌های دانشگاهی برای اعضای هیأت علمی در چند سال اخیر مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته و پژوهش‌های وسیعی در این زمینه انجام گرفته است. یکی از این پژوهش‌ها که اخیراً گزارش آن منتشر شده است پژوهش گسترده‌ای است که توسط دانشگاه لاخ برو با همکاری انتشارات سیج در برخی کتابخانه‌های دانشگاهی در ایالات متحده، انگلستان، سوئد و نروژ انجام شده است (Creaser & Spezi, 2012). هدف پژوهش فوق که در قالب چند مطالعه موردی انجام شد، بررسی نمونه‌هایی از عملکرد مطلوب کتابخانه‌های دانشگاهی برای گروه‌های آموزشی و اعضای هیأت علمی، به عنوان الگو برای سایر کتابخانه‌ها بود. یافته‌های پژوهش یادشده نکات مهمی را در زمینه خدمات جدید کتابخانه‌های دانشگاهی مطرح می‌کند که بحث در مورد آن‌ها برای کتابخانه‌های دانشگاهی کشور ما نیز خالی از فایده نخواهد بود. کتابخانه‌های مورد بررسی علاوه بر خدمات متداولی مانند خدمات مرجع و تأمین و اشاعه منابع آموزشی و پژوهشی برای اعضای هیأت علمی، با بازآفرینی خدمات خود، به تقویت پشتیبانی از گروه‌های آموزشی در امر تدریس و پژوهش پرداخته‌اند. برخی از این خدمات که ارایه آن‌ها در واقع منجر به بازتعریف ارزش کتابخانه‌های دانشگاهی برای اعضای هیأت علمی شده است، عبارتند از:

○ یکپارچه سازی آموزش سواد اطلاعاتی با برنامه‌های درسی: در دانشگاه ناتینگهام، کتابداران با برخی گروه‌های آموزشی برنامه‌های مشترک آموزش سواد اطلاعاتی را به صورت یکپارچه همراه با برنامه درسی و به عنوان بخشی از ماژول آموزشی ارایه می‌دهند. در این همکاری آموزشی بین کتابداران و اعضای هیأت علمی، محتوای برنامه آموزش سواد اطلاعاتی از نتایج آموزشی درس مربوطه پشتیبانی می‌کند و ارزیابی آن نیز همراه با ارزیابی درس مذکور انجام می‌شود. با این برنامه‌ریزی، گروه‌های آموزشی به راحتی می‌توانند ارزش کار کتابداران و اثر آن را در کیفیت تکالیف و دروس دانشجویان مشاهده کنند.

○ خدمات تدریس یکپارچه: در این برنامه‌ها، آموزش سواد اطلاعاتی در سطحی فراتر از آموزش استفاده از فناوری اطلاعات و نرم‌افزارها ارایه می‌شود و کتابداران در تهیه فایل‌های پاورپوینت به دانشجویان کمک می‌کنند و تکالیف درسی آن‌ها را قبل از ارایه در کلاس مرور و بازبینی می‌کنند. تدریس مشترک عمدتاً متمرکز بر آموزش سواد اطلاعاتی برای ارتقاء مهارت‌های پژوهشی است و غالباً با دروسی ارایه می‌شود که شامل تکالیف پژوهشی است. در این برنامه‌ها، عضو هیأت علمی محتوای

موضوعی درس را تهیه می‌کند و کتابدار در برنامه‌ریزی و اجرای آموزش سواد اطلاعاتی و تفکر انتقادی همکاری می‌کند. در حال حاضر، این گونه برنامه‌های تدریس مشترک در دانشگاه‌های یوتا و پوردو به عنوان بهترین نمونه‌های همکاری کتابداران و اعضای هیأت علمی اجرا می‌شود.

○ سایر پشتیبانی‌های آموزشی: علاوه بر خدمات فوق، در برخی دانشگاه‌ها، کتابداران در طراحی برنامه آموزشی نیز همکاری دارند. دانشگاه ناتینگهام در طراحی برنامه درسی پرستاری از همکاری کتابداران پزشکی استفاده می‌کند. کتابداران در طراحی برنامه درسی از همان ابتدا برنامه‌های آموزش سواد اطلاعاتی را نیز در برنامه لحاظ می‌کنند.

○ همکاری‌های پژوهشی: مشارکت کتابخانه/عضو هیأت علمی یکی از نکات مطرح شده در برنامه راهبردی ۲۰۱۰-۲۰۱۲ انجمن کتابخانه‌های پژوهشی است (ARL, 2010). با توجه به اعتقاد پژوهشگران به تخصص کتابداران موضوعی در مرور نظام‌مند متون و منابع، این برنامه راهبردی در دانشگاه ناتینگهام با موفقیت اجرا شده است. در این مشارکت‌های پژوهشی، علاوه بر جبران مادی خدمات جستجوی منابع، اسامی کتابداران شرکت کننده در مرور نظام‌مند منابع، در مقالات و گزارش‌های پژوهشی نیز به عنوان نویسنده همکار ذکر می‌شود.

حاصل کلام این که، حفظ ارزش کتابخانه‌های دانشگاهی در شرایط جدید اطلاع‌رسانی امروز، در گرو ارائه خدماتی فراتر از دسترس پذیر ساختن منابع اطلاعاتی است. فعالیت‌های علمی مشترک کتابداران دانشگاهی و اعضای هیأت علمی نمونه‌های موفق از خدمات جدیدی است که در برخی کتابخانه‌های دانشگاهی جهان ارائه می‌شود. البته ذکر این نکته نیز ضروری است که دسترس پذیر ساختن منابع اطلاعاتی برای کاربران هنوز بنیادی‌ترین وظیفه کتابخانه‌های دانشگاهی است و رفع مشکلات موجود در اشتراک و دسترسی به پایگاه‌های اطلاعاتی در برخی کتابخانه‌های دانشگاهی کشور در حال حاضر از اولویت و اهمیت زیادی برخوردار است.

نجلا حریری

سردبیر

منابع

ARL (2010) ARL Strategic Plan 2010-2012, Research Library Issues: A bimonthly report from ARL, CNI and SPARC, no. 268. Retrieved from: <http://www.arl.org/bm~doc/rli-268-plan.pdf>. (Accessed 5 Sep 2012).

Creaser, C. and Spezi, V. (2012). Working together: evolving value for academic libraries. Retrieved from: <http://libraryvalue.wordpress.com/report/Blog>. (Accessed 1 Sep 2012).